

Gemeenschappelijke Regeling GGD Drenthe

Verslag van bevindingen 2016

27 maart 2017

Het algemeen bestuur van
de gemeenschappelijke regeling GGD Drenthe
T.a.v. de mevrouw C.M. Eeken, directeur publieke gezondheid
Postbus 144
9400 AC ASSEN

Datum
27 maart 2017

Behandeld door
J. Dikboom
088 288 6445

Ons kenmerk
3114466190/2017.013399/RH

Onderwerp
Verslag van bevindingen 2016

Geachte leden van het bestuur,

Hierbij ontvangt u het verslag van bevindingen 2016. Dit verslag van bevindingen bevat de belangrijkste uitkomsten van onze werkzaamheden, waarvan wij denken dat die voor u relevant zijn voor een goed begrip van de jaarrekening 2016, voor het uitoefenen van uw toezichthoudende taak en voor het beoordelen van de financiële positie van uw gemeenschappelijke regeling.

Onze controleverklaring

De jaarrekening 2016 van de gemeenschappelijke regeling GGD Drenthe is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur. Naar aanleiding van de controle van deze jaarrekening hebben wij op 27 maart 2017 een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid.

Vaststelling jaarrekening

Wij gaan ervan uit dat het algemeen bestuur overgaat tot ongewijzigde vaststelling van de jaarrekening. Wij verzoeken u contact met ons op te nemen wanneer dit niet het geval is. In overleg kunnen dan de verdere noodzakelijke acties worden ondernomen.

Beperking reikwijdte van deze rapportage

Het verslag van bevindingen is, zoals hiervoor reeds verwoord, bedoeld om u te ondersteunen in de beoordeling van de jaarrekening 2016. De bevindingen en beschouwingen in dit verslag komen voort uit onze controlewerkzaamheden in het kader van de jaarrekeningcontrole en dienen dan ook in die context gelezen te worden. Wij wijzen u erop dat uw controlerende taak uiteraard verder gaat dan uitsluitende het financieel getinte perspectief vanuit de accountantscontrole.

3

27 maart 2017

3114466190/2017.013399/RH

Tot slot

Het concept verslag van bevindingen is met de directeur publieke gezondheid, de controller en de financieel adviseurs op 8 maart 2017 besproken.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

J.S. Huizinga RA

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	De opdracht die u ons hebt verstrekt	5
2	De financiële uitkomsten van 2016	6
2.1	Analyse resultaat 2016	6
2.2	Financiële positie	7
3	(Programma)verantwoording geeft voldoende inzicht in verrichte prestaties	9
4	Rechtmatigheid: afspraken tussen het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur	10
4.1	Budgetrecht toereikend ingericht en nageleefd	10
4.2	Naleving verordeningen is op orde	11
4.3	Niet-financiële rechtmatigheid	11
5	Interne beheersing op orde	12
6	Bevindingen jaarrekening relevant in het kader van de controlerende taak	13
6.1	Veilig Thuis Drenthe	13
6.2	Vpb plicht	13
6.3	Onze rol met betrekking tot de automatisering	13
	Bijlage A: Overzicht geconstateerde controleverschillen	15
	Bijlage B: Frauderisico's	16
	Bijlage C: Opdracht, toleranties en aanpak	17
	Bijlage D: Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd	18

1 Inleiding

1.1 De opdracht die u ons hebt verstrekt

Door middel van de door u getekende opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot de controle van de jaarrekening 2016 van uw organisatie.

De doelstelling van de controle is het afgeven van een controleverklaring bij de jaarrekening 2016 van GGD Drenthe. De accountantscontrole omvat naast de controle op de getrouwheid van de cijfers ook een beoordeling van de rechtmatigheid van het financiële beheer over het jaar 2016, zoals uitgeoefend door of namens het dagelijks bestuur.

Het dagelijks bestuur legt door middel van de jaarstukken, de jaarrekening en het jaarverslag, verantwoording af aan het algemeen bestuur. Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor de jaarrekening en heeft die verantwoordelijkheid schriftelijk aan ons bevestigd.

Conclusie

Wij hebben voor de jaarrekening 2016 van de GGD Drenthe een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel de getrouwheid als de rechtmatigheid. De controle van de jaarrekening 2016 van GGD Drenthe is voorspoedig verlopen.

2 De financiële uitkomsten van 2016

2.1 Resultaat 2016

Het resultaat 2016 is als volgt samen te vatten:

	x € 1.000
De totale baten van de GGD Drenthe over 2016 bedragen:	23.424
De totale lasten van de GGD Drenthe over 2016 bedragen:	<u>-23.621</u>
Resultaat voor bestemming	-197
• Bij: onttrekkingen aan reserves:	716
• Af: toevoegingen aan reserves:	<u>- / - 245</u>
Per saldo onttrokken aan de reserves (meer onttrokken dan toegevoegd):	<u>+ 471</u>
Nog te bestemmen resultaat (voordelig):	<u><u>275</u></u>

In de verslaggevingsregels, het BBV, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Het resultaat vóór bestemming wordt bepaald als saldo van alle baten en lasten die samenhangen met de bedrijfsvoering. Voor tekorten of overschotten wordt vervolgens in de sfeer van de resultaatbestemming een dekking, dan wel een aanwending benoemd. De resultaatbestemming is bestuurlijk domein, de resultaatbepaling is het domein van de organisatie, onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur.

Het resultaat voor bestemming komt uit op € 197.000 negatief. Dit komt door tekorten op de programma's Bevorderen, Bewaken, Jeugd en Additioneel, die grotendeels worden gecompenseerd door een overschot op de programma's Bedrijfsvoering en Beschermen. Een en ander is toegelicht in de analyse van de programmarekening op pagina 51.

Overigens was een tekort begroot (na wijziging) van € 1.126.000. Hiermee ligt het behaalde resultaat voor bestemming ruim boven de begroting van 2016. Dit komt voornamelijk door de lagere lasten inzake het project Veilig Thuis Drenthe. Dientengevolge hoefde een veel minder groot beroep op de reserves te worden gedaan.

Op basis van besluitvorming van het algemeen bestuur rondom begroting en te hanteren reserves zijn in de jaarrekening reeds mutaties in de bestemmingsreserves verwerkt voor een bedrag van € 471.000. Dergelijke besluiten hebben invloed op het resultaat dat na bestemming in de jaarrekening wordt opgenomen. Het resultaat na tussentijdse bestemming bedraagt € 275.000. Dit nog te bestemmen resultaat is afzonderlijk opgenomen in de balans. Dit is het resultaat waarover het algemeen bestuur nog een besluit moet nemen. Over 2016 betreft dit besluit dus de bestemming van een positief saldo.

2.2 Financiële positie

Het saldo van de langlopende financieringsmiddelen eigen vermogen, voorzieningen en langlopende leningen bedraagt € 2,3 miljoen. Hiervan is € 1,2 miljoen vastgelegd op lange termijn, waardoor een werkkapitaal resteert van € 1,1 miljoen. Dat is vanuit een risico-optiek gezien een comfortabele positie.

Het eigen vermogen per einde 2016 bedraagt € 2,2 miljoen, waarvan het grootste gedeelte van het eigen vermogen is gereserveerd voor specifieke doelen, dit zijn de bestemmingsreserves.

Hierna geven wij een overzicht van de ontwikkeling van het eigen vermogen van 2011 tot en met 2016:

Ontwikkeling eigen vermogen (x € 1.000)	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Algemene reserve	379	447	199	247	450	96
Bestemmingsreserves	2.315	2.297	1.851	1.430	1.578	1.884
Nog te bestemmen resultaat bij jaarrekening	533	258	584	236	424	275
Stand per 31 december	3.227	3.002	2.634	1.913	2.451	2.255
Totale baten	13.704	14.042	14.279	19.613	22.280	23.424
Verhouding eigen vermogen t.o.v. totale baten	23,5%	21,4%	18,4%	9,8%	11,0%	9,6%

Bovenstaand is de ontwikkeling zichtbaar van het eigen vermogen in verhouding tot de totale baten. Dit kengetal wordt het weerstandsvermogen genoemd en geeft de buffer aan die de GGD Drenthe heeft om eventuele onverwachte niet begrote financiële tegenslagen het hoofd te kunnen bieden. Voor dit kengetal bestaat geen harde norm, maar volgens de ratio's van het NAR, die u benoemt in de paragraaf Weerstandsvermogen, staat de GGD Drenthe er wat dat betreft goed voor.

De tendens is wel dat het weerstandsvermogen, ook door het in 2014 toegenomen activiteitsvolume van de gemeenschappelijke regeling, een dalende lijn vertoont, namelijk van 23,5% naar 9,6%. Ook in 2016 daalt het eigen vermogen opnieuw, namelijk met € 196.000. Dit betreft het saldo van het positieve resultaat na bestemming van € 275.000, minus de onttrekkingen in de bestemmingsreserves van € 471.000.

In hoeverre het volledig vrij besteedbaar vermogen (de algemene reserve) een afdoende buffer is voor de gevolgen van de risico's die zich van jaar tot jaar in de toekomst kunnen voordoen, is niet eenvoudig in te schatten. Omtrent de hoogte van het vrije eigen vermogen heeft het algemeen bestuur bepaald dat het maximum 5% van de financiële omvang van de basistaken mag zijn. Dat komt in 2016 neer op een bedrag van circa € 750.000.

De algemene reserve ultimo 2016 (voor verdeling onverdeeld saldo) bedraagt echter slechts € 96.000. Dat is bepaald niet uitbundig en mogelijk niet toereikend om korte termijn risico's (zoals CAO-effecten) goed te kunnen pareren, zonder de hand op te houden bij te gemeenten.

Te overwegen is daarom het door het algemeen bestuur genoemde percentage als streefgetal (en tevens aftopgrens) te benoemen.

Wij zijn overigens van mening dat het voor een GR uit een oogpunt van continuïteit niet noodzakelijk is grote vrije reserves aan te houden. De deelnemende gemeenten staan immers wettelijk garant voor tekorten. Vanuit een oogpunt van begrotingsstabiliteit bij de deelnemende gemeenten is het echter zeker aan te bevelen een vermogensbuffer aan te houden om afwijkingen in het resultaat (ten opzichte van de begroting) zelfstandig op te kunnen vangen. En dat is wat wij u hierboven in overweging geven.

Voor additionele taken Veilig Thuis Drenthe (VTD) zijn bestuurlijke maatwerkafspraken gemaakt ten aanzien van de financiering. Besloten is om VTD voorlopig als additioneel product te beschouwen waarvoor niet de gebruikelijke risico-opslag van 10% op de kostprijs wordt gerekend. Bij een substantiële vermindering van de taak worden de frictiekosten niet ten laste van de risicoreserve bij de GGD Drenthe gebracht, zo is bestuurlijk afgesproken, maar rechtstreeks in rekening gebracht bij de gemeenten. Dat betekent dat de GGD Drenthe voor de omzet van VTD en de daarmee gepaard gaande risico's geen weerstandsvermogen aanhoudt, maar de financiële consequenties van frictie kan verleggen naar de gemeenten. De omzet telt echter niet mee als basistaak en dus in de benodigde omvang van de algemene reserve (normomvang is 5% van de omzet van de basistaken) en er wordt derhalve ook geen buffer gevormd in de risicoreserve, terwijl aan de normale uitvoering van deze activiteiten wel exploitatierisico's verbonden zijn.

3 (Programma)verantwoording geeft voldoende inzicht in verrichte prestaties

De jaarstukken van GGD Drenthe bestaan uit twee delen. Het meer financieel getinte deel is de jaarrekening. De verantwoording over de beleidsuitvoering is opgenomen in het jaarverslag. Het jaarverslag bevat de programmaverantwoording en de paragrafen.

Wij wijzen u erop dat het jaarverslag geen onderwerp is van de accountantscontrole. Het jaarverslag hebben wij uitsluitend beoordeeld op consistentie van de informatie in het jaarverslag met de cijfers in de jaarrekening. Omdat beide delen echter niet los van elkaar te zien zijn, informeren wij u vanuit onze visie over mogelijke aandachtspunten met betrekking tot het jaarverslag.

De programmaverantwoording is voor het algemeen bestuur van belang om er zicht op te krijgen of het voorgenomen beleid ook door het dagelijks bestuur is uitgevoerd. De programmaverantwoording geeft inzicht in het de uitvoering van, en het voorgenomen beleid en de daaruit resulterende activiteiten.

4 Rechtmatigheid: afspraken tussen het algemeen bestuur en het dagelijks bestuur

4.1 Budgetrecht toereikend ingericht en nageleefd

Eén van de belangrijkste elementen van de kaderstellende taak van het algemeen bestuur is het budgetrecht. Het algemeen bestuur heeft het recht om de budgetten toe te kennen. Het dagelijks bestuur is vervolgens verantwoordelijk voor het opzetten van een systeem van budgetbeheer dat moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting (het budget) blijven.

Omdat het algemeen bestuur de kaders stelt, is het overschrijden van de begroting in beginsel onrechtmatig. De analyse van overschrijdingen dient plaats te vinden op het niveau van de vastgestelde programma's. Het begrotingscriterium is uitgewerkt door de Commissie BBV. Hieruit blijkt dat in de volgende gevallen de overschrijding niet meeweegt in het accountantsoordeel:

- Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten.
- Kostenoverschrijdingen die passen binnen het beleid en die niet tijdig zijn gemeld.
- Kostenoverschrijdingen bij opneemeregelingen.

Deze uitwerking laat onverlet dat het algemeen bestuur nadere regels kan stellen voor de weging van dergelijke kostenoverschrijdingen. Het algemeen bestuur van GGD Drenthe heeft echter geen nadere regels opgesteld.

In totaal heeft GGD Drenthe € 24,4 miljoen aan lasten begroot (na begrotingswijziging), tegenover € 23,6 miljoen aan werkelijke lasten. De realisatie is daarmee beduidend per saldo lager dan de begroting. De toelichting in de exploitatierekening geeft goed inzicht in de aard en oorzaken van de afwijkingen tussen de begroting en de realisatie. Wij verwijzen voor deze toelichting naar de toelichting op de exploitatierekening van de jaarrekening.

Op de programma's Jeugd en Bewaken is sprake van een beperkte overschrijding van lasten die niet (geheel) wordt gecompenseerd door hogere baten. Dit leidt naar onze mening echter niet tot een begrotings-onrechtmatigheid die wij ons oordeel zouden moeten meewegen.

4.2 Naleving verordeningen is op orde

Rechtmatigheid is in essentie het vaststellen dat de gemaakte afspraken en regels worden nageleefd. Heldere en duidelijke procedures vormen hiervoor een belangrijke bouwsteen. De voor GGD Drenthe van toepassing zijnde regels zijn vastgelegd in een normenkader. Het normenkader is in feite niets anders dan een overzicht van de van toepassing zijnde - en daarmee te toetsen - interne en externe spelregels. Wij hebben onze werkzaamheden uitgevoerd aan de hand van het controleprotocol (inclusief het normenkader) dat door uw bestuur is vastgesteld, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie zoals deze vastligt in het BBV, namelijk voor fouten 1% en voor onzekerheden 3%.

Het door het algemeen bestuur in het verleden vastgestelde controleprotocol en het normenkader (12 december 2016) hebben wij betrokken in onze werkzaamheden.

De controle op de naleving van de verordeningen wordt intern gewaarborgd door het inrichten van de processen. Na toetsing op de naleving van de verordeningen is ons niet gebleken dat de verordeningen en wetgeving die leiden tot financiële beheersmaatregelen in 2016 op materiële aspecten door het dagelijks bestuur niet worden nageleefd.

Wij vragen uw aandacht voor een volledige toepassing van de verantwoordingseisen van het BBV. In materiële zin zijn de relevante punten in uw jaarverslaggeving wel geraakt, maar wat meer scherpte (in vooral de vorm) vinden we wel gewenst. Dat komt bovendien het inzicht ten goede.

In dit verband wijzen wij er op dat het BBV in 2018 een grote onderhoudsbeurt krijgt. Het is goed daarop tijdig te anticiperen en dus al bij begroting 2018 rekening te houden met voor de GGD Drenthe relevante wijzigingen. Wij begrijpen dat dit al is opgepakt.

4.3 Niet-financiële rechtmatigheid

Een onderdeel van de rechtmatigheidswetgeving is de niet-financiële rechtmatigheid. Dit is weliswaar niet primair het onderzoeksgebied van de accountant, maar de accountant heeft wel als taak u te wijzen op een niet-financiële onrechtmatigheid mocht hij dit constateren bij de uitvoering van de controle en op eventuele tekortkomingen in het interne signaleringssysteem.

5 Interne beheersing op orde

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in september 2016 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle van de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

In de aan het dagelijks bestuur uitgebrachte managementletter zijn een aantal detailbevindingen en aanbevelingen opgenomen die voortvloeien uit de procescontroles die wij uitgevoerd hebben en de beoordeling van de interne controles Overall-beeld is dat de interne beheersing op orde is.

6 Relevante bevindingen jaarrekeningcontrole

6.1 Veilig Thuis Drenthe

GGD Drenthe moet voldoen aan de vereisten vanuit het document “Jaarverantwoording Veilig Thuis 2016”. De verantwoording is gebaseerd op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). In de Wmo neemt Veilig Thuis een eigen plaats in. Zo worden er specifieke eisen aan de verantwoording gesteld in de artikelen 4.2.10, 4.2.13 en 4.2.14. Deze eisen zijn uitgewerkt in de Uitvoeringsregeling Wmo 2016 hoofdstuk 3 paragraaf 1.

De vereisten vanuit voornoemde artikelen zijn op een eenduidige wijze verwerkt in het document “Jaarverantwoording Veilig Thuis 2016”. Hierin staat beschreven aan welke vereisten GGD Drenthe moet voldoen op het gebied van het jaarverslag (maatschappelijk verslag), de jaarrekening en de kwantitatieve gegevens (als onderdeel van DigiMV). Wij hebben vastgesteld dat GGD Drenthe aan de voorgeschreven vereisten in het kader van de “Jaarverantwoording Veilig Thuis 2016” voldoet ten aanzien van het jaarverslag en de jaarrekening. De kwantitatieve gegevens (welke in DigiMV moeten worden aangeleverd) zijn niet onderworpen aan een accountantscontrole.

6.2 Vpb – plicht

Met ingang van 2016 zijn publiekrechtelijke rechtspersonen (zoals gemeenten en gemeenschappelijke regelingen) belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting geworden, indien en voor zover zij een onderneming drijven. Onder onderneming wordt in dit verband verstaan: een organisatie van kapitaal en arbeid die deelneemt aan het economisch verkeer met het oogmerk om winst te behalen.

Voor de GGD geldt dat een aantal activiteiten, waaronder reizigerszorg en forensische geneeskunde, onder de Vpb-heffing valt. De betreffende activiteiten vallen echter in een cluster dat nauwelijks winstgevend is. De financiële impact van de invoering van de Vpb-plicht is voor de GGD Drenthe daarom vooralsnog vrijwel nihil.

6.3 Afschrijvingen niet geheel conform verordening

De afschrijvingslast voor medische apparatuur is berekend op basis van een afschrijvingstermijn van 10 jaar. Deze termijn sluit aan met de termijn voor de afgesloten onderhoudscontracten en is daarom bedrijfseconomisch gezien passend. De gehanteerde termijn van 10 jaar is echter langer dan de door het algemeen bestuur in de beleidsnota vastgestelde termijn van 5 jaar, waardoor er sprake is van een rechtmatigheidsfout. Deze fout blijft ruim binnen de toleranties, maar melden wij wel in het overzicht van geconstateerde controleverschillen (bijlage A.).

Wij hebben begrepen dat u voornemens bent de verordening in 2017 aan te passen en dat lijkt ons ook de juiste weg.

6.4 Onze rol met betrekking tot de automatisering

Algemeen

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan.

Bij onze controle hebben wij slechts beperkt gebruik gemaakt van de automatisering. De meeste procedures worden vastgelegd buiten de automatisering om. Uit onze beperkte werkzaamheden met betrekking tot de automatisering komen geen bijzonderheden naar voren.

Informatiebeveiliging

Een actueel thema voor de GGD Drenthe betreft de informatiebeveiliging. Hierbij zijn actuele topics privacy en data-deling. Binnen GGD Drenthe is sprake van een gedeelde ICT-omgeving met de gemeenschappelijke regeling VRD welke in beheer is bij een derde (commerciële) partij. Op dit moment is de GGD, in samenwerking met de VRD, bezig met het opstellen van een plan rondom de informatiebeveiliging.

Gezien de externe ontwikkelingen rondom dataprivacy (zoals de wet Datalekken), de toegenomen omvang van de GGD Drenthe en het feit dat GGD Drenthe over diverse privacygevoelige informatie beschikt (o.a. kinddossiers, huiselijk geweld (Veilig Thuis) en forensische verrichtingen) onderstrepen wij het belang hiervan. Inmiddels hebt u de nodige stappen gezet op dit vlak. Het is uw insteek om de informatiebeveiliging gedurende 2017 verder te implementeren.

Bijlage A: Overzicht geconstateerde controleverschillen

Niet gecorrigeerde controleverschillen	Soort	Post	Bedrag Balans	Invloed Resultaat
De gehanteerde afschrijvingstermijn van medische apparatuur is niet conform de "Nota activeren waarderen en afschrijven 2015-2018" (1), Hierdoor zijn de afschrijvingslasten te laag verantwoord.	Rechtmatigheid	Activa	€ 18.000	€ 18.000
Totaal			€ 18.000	€18.000

Bijlage B: Frauderisico's

Vanwege de ontwikkelingen in het accountantsberoep, als gevolg van de onderzoeken naar de kwaliteit van de accountantscontroles, hebben een aantal onderwerpen een verhoogde aandacht gekregen. Eén van deze onderwerpen betreft de interne frauderisicoanalyse van een organisatie als onderdeel van haar eigen kwaliteitsbeheersing. Het beheersen van kwaliteit is uitsluitend mogelijk indien vooraf ook inzicht wordt verkregen en bewustwording is gecreëerd omtrent de gebieden die gevoelig zijn voor bewuste manipulatie, oftewel fraude. Het onderkennen van dergelijke risico's is een startpunt om (goede) interne beheersingsmaatregelen in te kunnen voeren, die het risico op fraude zoveel als mogelijk beperkt. De interne frauderisicoanalyse geeft dus nadere richting aan de wijze waarop de organisatie haar eigen interne beheersingsomgeving heeft ingericht.

GGD Drenthe maakt niet expliciet een frauderisicoanalyse, maar heeft wel maatregelen getroffen om fraude te voorkomen. In de processen zijn maatregelen getroffen die ervoor zorgen dat bepaalde handelingen alleen kunnen worden uitgevoerd als twee of meer personen hun akkoord geven, bijvoorbeeld bij het verrichten van betalingen. Hier ligt overigens meteen het volgende gevaar op de loer, namelijk het samenspannen tussen medewerkers. Dit is niet te voorkomen, maar periodieke controle door collega's en interne controle vormen hierop het sluitstuk. Verder worden er aanvullende preventieve maatregelen toegepast, bijvoorbeeld door middel van het integriteitsbeleid, een vertrouwenspersoon, de regeling budgethouders, het inkoop- en aanbestedingsbeleid, etc. Er wordt dus ingezet op het voorkomen van fraude, maar er wordt niet expliciet periodiek op gerapporteerd, anders dan in de periodieke rapportage van de IC. In het recente verleden is daartoe ook geen aanleiding geweest. Gelet op de maatregelen die zijn getroffen, acht GGD Drenthe een jaarlijkse frauderisicoanalyse niet nodig.

Voor onze controlewerkzaamheden heeft de GGD Drenthe hiermee voldoende inzicht gegeven in de wijze waarop aandacht besteed wordt aan het voorkomen van fraude.

Van de accountant mag een professioneel-kritische houding worden verwacht ten aanzien van afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude in de jaarrekening. Ter invulling van deze professioneel-kritische houding maakt de accountant een inschatting van de frauderisico's, vormt hij zich een beeld van de maatregelen van interne beheersing die de organisatie heeft getroffen om mogelijke fraudes van materieel belang te voorkomen, en beziet hij of deze maatregelen effectief zijn. Wanneer sprake is van een aanwijzing voor fraude, dan zal de accountant dit communiceren met, afhankelijk van de aard van de fraude, de direct leidinggevende, het dagelijks bestuur en, in sommige gevallen (fraude in de top van de organisatie) en wanneer onvoldoende herstelwerkzaamheden worden ondernomen, het algemeen bestuur.

Geen aanwijzingen dat er sprake is geweest van materiële fraude

Hoewel wij een kritische houding hebben ten opzichte van risico's van fraude in de jaarrekening, merken wij op dat onze controle niet specifiek gericht is op het ontdekken van fraude. Tijdens de uitvoering van onze controle van de jaarrekening 2016 hebben wij geen aanwijzingen verkregen dat er sprake is geweest van fraude.

Bijlage C: Opdracht, toleranties en aanpak

De opdracht die u ons hebt verstrekt

Door middel van de door u getekende opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot de controle van de jaarrekening 2016 van uw gemeenschappelijke regeling.

Gehanteerde toleranties

Bij onze controlewerkzaamheden zijn de volgende toleranties gehanteerd (lasten is inclusief mutaties in de reserves):

Goedkeuringstoleranties		
Fouten	1% van het totaal van de lasten	€ 236.000
Onzekerheden	3% van het totaal van de lasten	€ 708.000

De goedkeuringstoleranties die zijn gehanteerd liggen in lijn met de goedkeuringstoleranties, zoals deze zijn voorgeschreven in het BBV.

Gezamenlijke risicoanalyse als basis

Onze controle start met het maken van een analyse van de risico's waar u als gemeenschappelijke regeling mee te maken heeft. Deze risicoanalyse zien wij als een gezamenlijke actie van ons controleteam en vertegenwoordigers van uw gemeenschappelijke regeling en maakt deel uit van ons pre-auditgesprek. Het doel hiervan is op basis van gezamenlijke kennis van uw organisatie en uw omgeving en branche tot een zo volledig en bruikbaar mogelijke risicoanalyse te komen, die als basis voor verdere controlewerkzaamheden zal dienen. Het gaat hierbij om de externe risico's en de risico's in de bedrijfsvoering. Bij deze inventarisatie ligt de focus op de risico's op afwijkingen van materieel belang in de jaarrekening als gevolg van fraude of fouten.

Onze risicoanalyse en daarop gebaseerde controleaanpak richten zich niet uitsluitend op de jaarrekening zelf, maar ook op het systeem van interne beheersing. Hoe beter dat systeem functioneert, hoe meer zekerheid er bestaat dat betrouwbare informatie wordt opgeleverd, zowel tussentijds als bij de jaarrekening.

Bij de jaarrekeningcontrole stellen wij vast of de jaarrekening is opgesteld volgens de geldende verslaggevingsvoorschriften (het BBV), of de door u opgestelde jaarrekening een getrouw beeld geeft en of de baten en lasten en balansmutaties voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals opgenomen in het vastgestelde controleprotocol. Ook stellen wij vast dat de posten in de jaarrekening adequaat zijn toegevoegd. Onze controle houdt niet in dat wij alle posten integraal controleren. Onze aanpak heeft als doel om belangrijke onjuistheden of onrechtmatigheden te ontdekken, rekening houdend met de materialiteitsgrenzen zoals vastgelegd in het controleprotocol.

Het product van de jaarrekeningcontrole is de controleverklaring bij de jaarrekening en een verslag van bevindingen. In het verslag van bevindingen rapporteren wij fouten en onzekerheden en overige bijzonderheden die naar onze mening van belang zijn voor de behandeling van de jaarrekening (zoals governance, financiële positie, ontwikkeling resultaten en de kwaliteit van de interne beheersing).

Bijlage D: Onze onafhankelijkheid is gewaarborgd

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de 'Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)' en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Op basis van onze toetsing concluderen wij dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij de GGD Drenthe in 2016 voldoende is gewaarborgd. Een overzicht van de aanvullende dienstverlening hebben wij hieronder opgenomen.

Aanvullende dienstverlening (niet controle gerelateerd)
Geen